

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΕΥΚΛΕΙΑΣ
ΣΤΗ ΒΕΡΓΙΝΑ

Η ανασκαφή στην ευρύτερη περιοχή του ιερού της Εύκλειας στη Βεργίνα εντάσσεται σε τρεις ενότητες, αντίστοιχες με ισάριθμους τομείς που ερευνήθηκαν από το 1982 και εξής.

Ι. Την πρώτη ενότητα αποτελούν τα μνημεία που αποκαλύφθηκαν κατά τη διετία 1982-83 στον τομέα του ιερού¹. Στο τμήμα αυτό της αρχαίας πόλης που βρίσκεται ανάμεσα στο ανάκτορο και τον τάφο του Ρωμαίου, 80 μ. βορειότερα από το θέατρο, ανασκάφηκε συνολικά έκταση 200 τ.μ. περίπου. Η μορφή των μνημείων που αποκαλύφθηκαν και το είδος των κινητών ευρημάτων που προέκυψαν από την ανασκαφή (Εικ. 1-2) δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία για το λατρευτικό χαρακτήρα του χώρου (Σχ. 1).

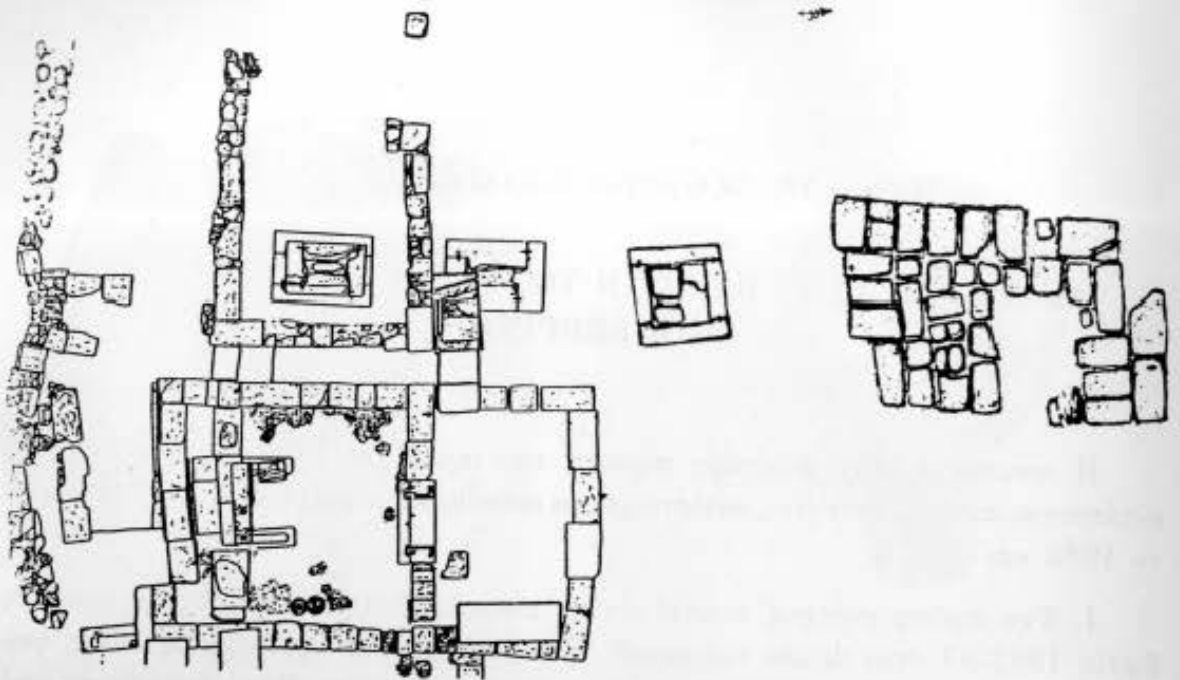
Την ανατολική πλευρά του ανασκαμμένου χώρου καταλαμβάνει ένας διθάλαμος νατσκος εξωτερικών διαστάσεων 8×5 μ., με πρόσβαση από τα βόρεια. Στο βάθος του τετράγωνου θαλάμου βρέθηκαν στη θέση τους δύο μικρά πώρινα βάθρα με τόρμους υποδοχής για την πλίνθο μαρμάρινων αγαλματιών· μαρμάρινα θραύσματα από κολοσσικό περίοπτο γλυπτό που βρέθηκαν στο στρώμα καταστροφής που κάλυπτε το χωμάτινο δάπεδο του θαλάμου (Εικ. 3) ανήκουν προφανώς στο λατρευτικό άγαλμα της θεότητας. Με βάση τα κινητά ευρήματα (Εικ. 4) η καταστροφή του κτιρίου μπορεί να τοποθετηθεί γύρω στα μέσα του 2ου π.Χ. αιώνα, ενώ τα χρόνια της ανέγερσής του ανάγονται, σύμφωνα με τις φετινές ανασκαφικές ενδείξεις στα τέλη του 3ου π.Χ. αιώνα. Ωστόσο, πλήρως αρχιτεκτονικά λείψανα από την ευρύτερη περιοχή του ιερού², καθώς και άλλες ανασκαφικές παρατηρήσεις αποτελούν στοιχεία για την ύπαρξη παλαιότερων κτισμάτων στην ίδια θέση.

Εξωτερικά από το ναό, κατά μήκος της δυτικής του πλευράς βρέθηκαν παρατεταγμένα τρία μαρμάρινα πόδια, και η πώρινη υποθεμελίωση ενός τέταρτου, πολύ μεγαλύτερου σε διαστάσεις. Καλύτερα διατηρημένο ανάμεσά τους είναι το πόδιο που φέρει την ενεπίγραφη βάση, χάρη στην οποία ονοματίστηκε και ο τομέας· πρόκειται για το ανάθημα της Ευρυδίκης, κόρης του Σίρρα στην Εύκλεια³, που

1. ΠΑΕ 1983, 42 κ.ε., κυρίως 50-54, πίν. 65-69.

2. ΠΑΕ 1983, πίν. 69γ.

3. Μ. Ανδρόνικος, Βεργίνα. Οι βασιλικοί τάφοι και οι άλλες αρχαιότητες (1984) 49 κ.ε., εικ. 24-26.

Σχ. 1. Ο τομέας του Ιερού.

χρονολογείται γύρω ή αμέσως μετά τα μέσα του 4ου π.Χ. αιώνα.

Αρχικά ενταγμένη σ' έναν ενιαίο χώρο με τα άλλα αναθήματα, η ενεπίγραφη βάση περιβλήθηκε γύρω στα τέλη του 3ου ή τις αρχές του 2ου π.Χ. αιώνα από ένα οικίσκο, η πρόσβαση στον οποίο δεν γινόταν από τα δυτικά, όπως είχαμε αρχικά υποθέσει⁴, αλλά από τα βόρεια, όπως έγινε δυνατό να διαπιστώσουμε στη διάρκεια της φετινής ανασκαφικής περιόδου.

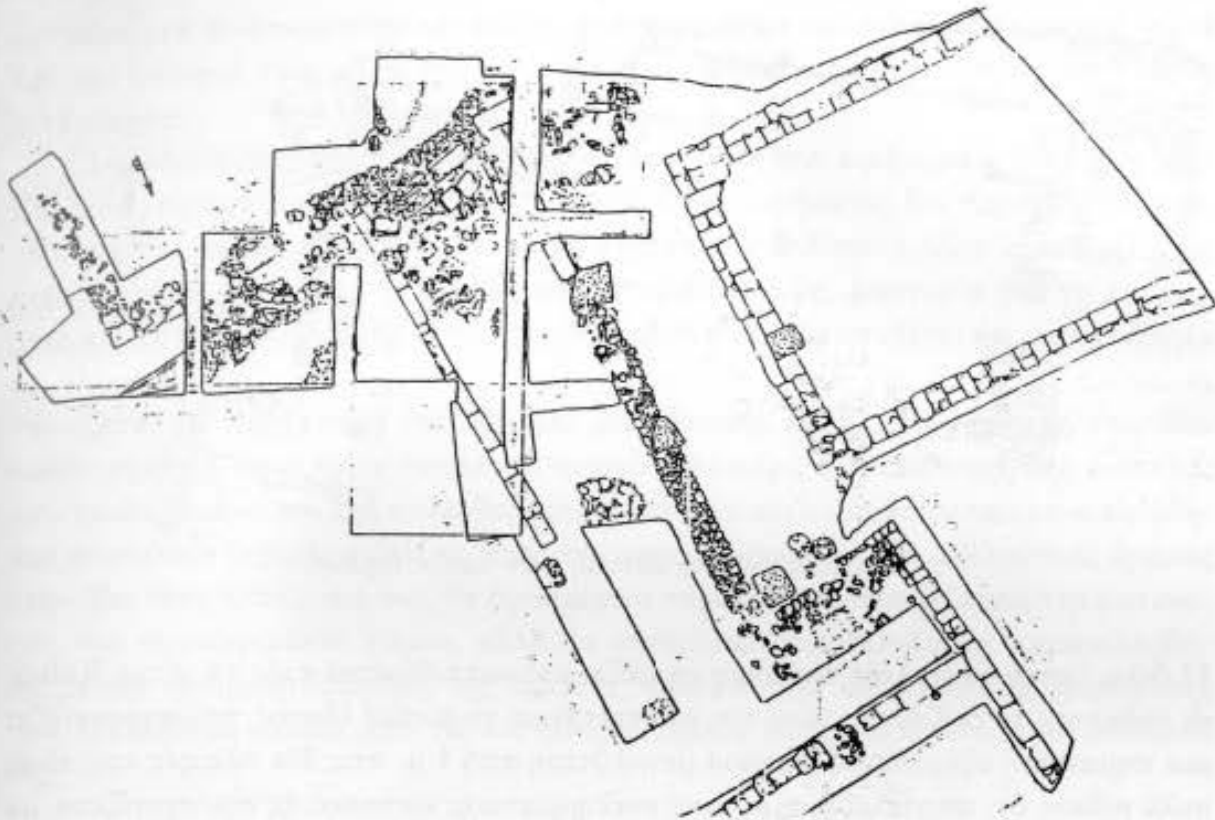
II. Η δεύτερη ανασκαφική ενότητα στην ευρύτερη περιοχή του ιερού αντιστοιχεί στον τομέα του περιστυλίου, μian έκταση 800 τ.μ. περίπου που ερευνήθηκε το καλοκαίρι του 1985⁵. Το δυτικό πέρας του τομέα ορίζεται από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο που οδηγεί από το σημερινό χωριό προς το ανάκτορο της Βεργίνας· το ανατολικό του όριο βρίσκεται 20 μ. περίπου δυτικότερα από τον τομέα του ιερού.

Οι λόγοι που οδήγησαν στην έρευνα του συγκεκριμένου χώρου ήταν η αναζήτηση ενός κτίσματος που είχε εντοπίσει ο καθηγητής Μαν. Ανδρόνικος στη δεκαετία του '60 και οι πληροφορίες του ιδιοκτήτη του αγρού ότι στο χωράφι είχαν βρεθεί και αφαιρεθεί κατά καιρούς μεγάλες πώρινες πέτρες. Από τη γεωφυσική εξάλλου διασκόπηση του χώρου στα 1984⁶ είχαμε θετικές ενδείξεις για την ύπαρξη κτισμάτων κάτω από την επικλινή επιφανειακή επίχωση.

4. ΠΑΕ 1983, 51.

5. Το Έργον 1985, 21-24.

6. Το Έργον 1984, 28-29. - G. N. Tsokas - C. Saatsoglou-Paliadeli, The investigation of an unusually high magnetic anomaly in ancient Aegae (Verghina, N. Greece), 25ο Διεθνές Συμπόσιο Αρχαιομετρίας, Αθήνα 1986, Abstracts σ. 188.

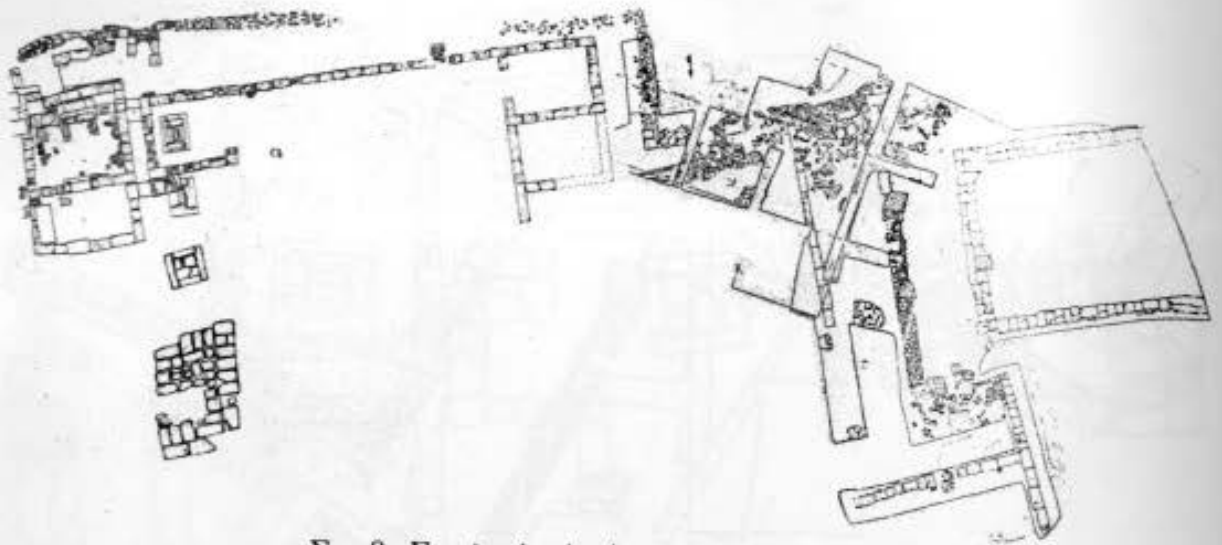

Σχ. 2. Ο τομέας του Περιστευλίου.

Η ανασκαφική έρευνα πολύ σύντομα επιβεβαίωσε τις ελπίδες μας, καθώς έφερε στο φως ένα σύνολο τοίχων που ανήκουν σε περισσότερα από ένα κτίσματα (Σχ. 2). Το σημαντικότερο ανάμεσά τους είναι η πώρινη υποθεμελίωση μιας ορθογώνιας κατασκευής, διαστάσεων $9,30 \times 12,08$ μ. το δυτικό τμήμα της οποίας, θαμένο σήμερα κάτω από την ασφάλτο, ταυτίζεται με το κτίσμα που είχε εντοπίσει ο καθηγητής Ανδρόνικος 20 χρόνια νωρίτερα (Εικ. 5). Σε άμεση αξονική σχέση με το ορθογώνιο αυτό κτίσμα είναι ένας τοίχος, ολικού μήκους 15 μ., που διατηρεί εκτός από την αρχική αργολιθοδομική του υποθεμελίωση, και τμήμα του πώρινου τοιχοβάτη του. Ήδη στα 1985, ονοματίζοντας το χώρο ως τομέα του περιστευλίου είχαμε υποθέσει τη σχέση των δύο αυτών αρχιτεκτονικών κατασκευών⁷. Το φετινό καλοκαίρι βεβαιώσαμε ότι η ορθογώνια πώρινη υποθεμελίωση και ο πώρινος τοίχος με το αργολιθοδομικό στερεοβάτη ανήκουν σε ένα περιστύλιο που περιβάλλει μian ορθογώνια, αστέγαστη αυλή. Οι στεγασμένες στοές του περιτρέχουν την ανατολική, βόρεια και νότια πλευρά της, ενώ για τη μορφή της δυτικής της πλευράς δεν μπορούμε να κάνουμε καμιάν υπόθεση.

Το περιστύλιο πρέπει να ήταν ήδη καταστραμμένο, όταν χτίστηκε ο ισχυρός τοίχος που ορίζει τον τομέα από τα νότια: δομημένος με αργούς λίθους και γωνιασμένους πωρολίθους σε δεύτερη χρήση ο τοίχος αυτός σώζεται σε ολικό μήκος

7. Το Έργον 1985, 21 κ.ε., εικ. 19-21.

Σχ. 3. Συνολική κάτοψη των τριών τομέων.

11,50 μ.· στην ανατολική του άκρη γωνιάζει και κατευθύνεται προς τα νότια. Καθώς σε ολόκληρο το σωζόμενο ύψος του εφάπτεται με το φυσικό έδαφος, που παρουσιάζει μια σημαντική υψομετρική διαφορά μεγαλύτερη από 1 μ. στις δύο πλευρές του, είναι πολύ πιθανό ότι αποτελεί τμήμα μιας αναλημματικής κατασκευής που σχετίζεται με την επικλινή διαμόρφωση του εδάφους της αρχαίας πόλης. Έναν ανάλογο αναλημματικό χαρακτήρα θα πρέπει τώρα να προσδώσουμε και στον τοίχο που ορίζει τον τομέα του ιερού από τα νότια, αφού κατασκευαστικά αλλά και μορφολογικά είναι όμοιος με τον αναλημματικό τοίχο στον τομέα του περιστυλίου.

III. Με σκοπό τη διερεύνηση της σχέσης των δύο αυτών τοίχων και κατά συνέπεια της σχέσης του τομέα του περιστυλίου με τον τομέα του ιερού, ως βασικό στόχο της ανασκαφικής μας δραστηριότητας το φετινό καλοκαίρι ορίσαμε την έρευνα του άσκαφου χώρου ανάμεσα στους δύο τομείς. Παρόλο που στο διάστημα των πέντε ανασκαφικών εβδομάδων δεν έγινε δυνατό να αποκαλύψουμε παρά μόνο τις ακραίες προεκτάσεις των δύο τοίχων στο νέο τομέα, είναι πολύ πιθανό ότι η συνέχιση της ανασκαφής θα αποδείξει πως οι δύο ισχυροί αργολιθοδομικοί τοίχοι αποτελούν τμήματα μιας ενιαίας κατασκευής που στήριζε ένα από τα κλιμακωτά άνδρα της αρχαίας πόλης.

Η φετινή ανασκαφή στο χώρο ανάμεσα στους τομείς του ιερού και του περιστυλίου έφερε στο φως τμήμα ενός ακόμη σημαντικού οικοδομήματος (Σχ. 3). Ο νότιος τοίχος του προεκτείνει χωρίς διακοπή τον αντίστοιχο τοίχο του οικίσκου με την ενεπίγραφη βάση σε ολικό μήκος 23 μ.· στη δυτική του απόληξη δημιουργούνται δύο ορθογώνιοι χώροι, με άξονα Β-Ν και εσωτερικές διαστάσεις 3×4 μ., από τις οποίες το πλάτος είναι ίσο με την αντίστοιχη διάσταση του οικίσκου. Είναι προφανές ότι το νέο οικοδόμημα σχετίζεται άμεσα με τον οικίσκο της Εύκλειας. Το γεγονός ότι οι άξονές του αντιστοιχούν στους άξονες των κτισμάτων που αποκαλύφθηκαν στους δύο άλλους τομείς και ότι το σχήμα του παρακολουθεί τα όρια που διαγράφει η διαδρομή του αναλημματικού τοίχου είναι στοιχεία που επιτρέπουν να διακρίνουμε

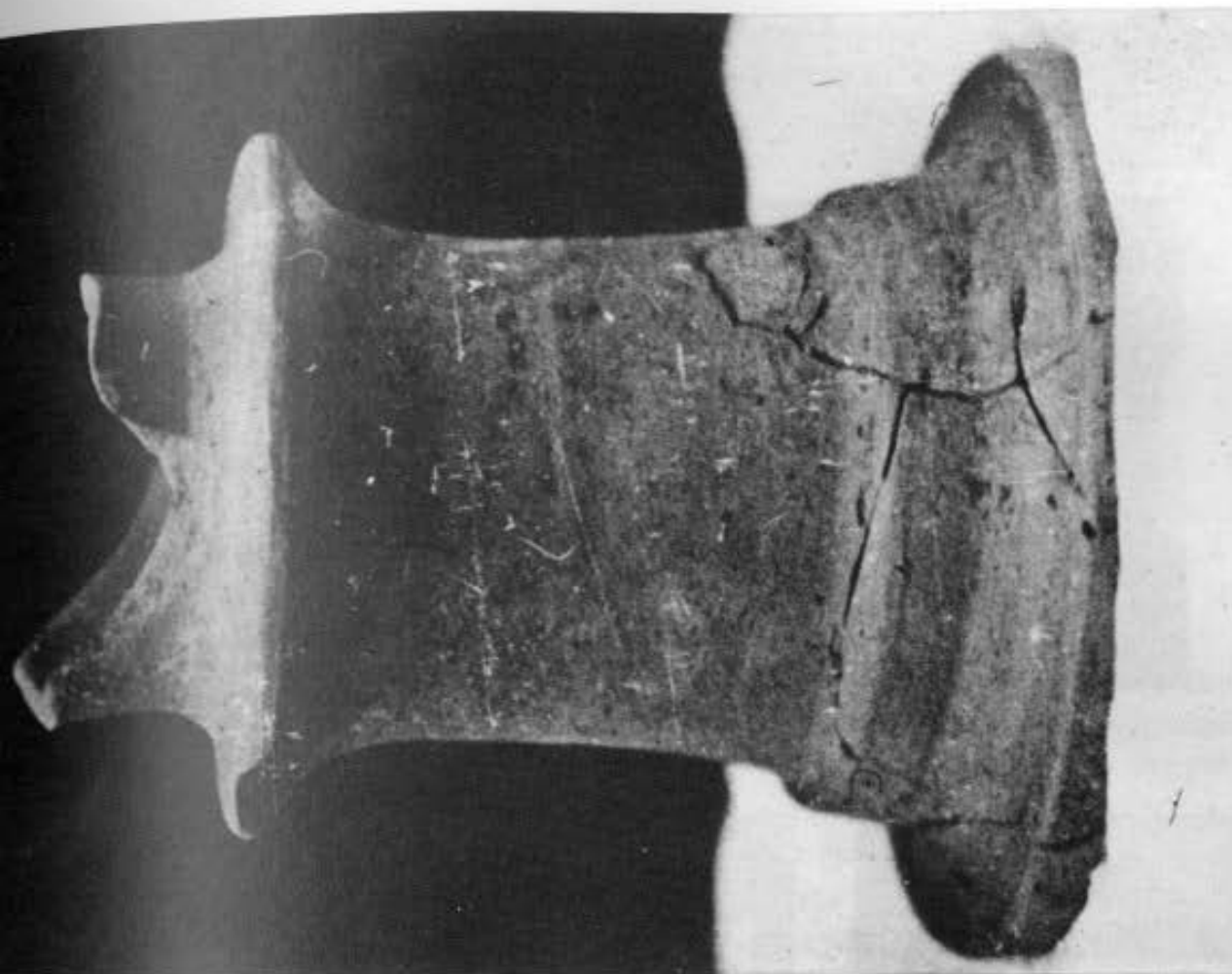
όχι μόνο μια συνέπεια στην οργάνωση των κτισμάτων και στους τρεις τομείς, αλλά και την ενότητά τους μέσα στο συγκεκριμένο τμήμα της αρχαίας πόλης στο οποίο εντάσσονται.

Δημοσιεύοντας στα 1986 την ενεπίγραφη βάση που αφιέρωσε η Ευρυδίκη στην Εύκλεια⁸, είχαμε διαπιστώσει πως η σημασία του ευρήματος δεν περιορίζεται στην ταύτιση της αναθέτριας με τη δυναμική μητέρα του Φιλίππου, ούτε εξαντλείται με την πολύτιμη, από θρησκευολογική και ιστορική άποψη, μαρτυρία για τη λατρεία μιας ακόμη πανελληνίας θεότητας στη Μακεδονία: είχαμε υποθέσει ότι, καταναλογία με άλλες ελληνικές πόλεις, ο ευρύτερος χώρος του ιερού της Εύκλειας πρέπει να ταυτίζεται με την αγορά της αρχαίας μακεδονικής πόλης. Η ανεύρεση του νέου οικοδομήματος στον τρίτο τομέα, το φετινό καλοκαίρι, η διαπίστωση της ενότητας των τριών τομέων και της πολεοδομικής συνέπειας των κτισμάτων που αποκαλύφθηκαν αποτελούν ισχυρές ενδείξεις προς την κατεύθυνση αυτή. Οι μελλοντικές έρευνες στην ίδια θέση ελπίζουμε πως θα προσφέρουν περισσότερα στοιχεία για την κατανόηση του συγκεκριμένου χώρου, αλλά θα επιτρέψουν παράλληλα να παρακολουθήσουμε την ιστορική διαδρομή της πρώτης πρωτεύουσας και βασιλικής νεκρόπολης των Μακεδόνων σε ένα από τα πιο ζωτικά σημεία ζωής και δράσης των κατοίκων της.

Θεσσαλονίκη,
Πανεπιστήμιο

Χρυσούλα Σαατσόγλου-Παλιαδέλη

8. Χρυσ. Σαατσόγλου-Παλιαδέλη, Ευρυδίκη Σύρα Ευκλεία, Αμητός, Τιμητικός τόμος για τον καθηγητή Μανόλη Ανδρόνικο, 1987, 733-744, πίν. 144.

1. Βεργίνα. Τομέας ιερού. Πήλινο ειδώλιο από το θάλαμο του ναού. 2. Λατρευτικό αγγείο.

